

Β' ΛΥΚΕΙΟΥ - ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΕΙΜΕΝΟ ΔΙΑΔΓΜΕΝΟ

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ "Περί Ειρήνης"

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Α. Κείμενο από το πρωτότυπο (§§ 14 - 16)

Μετάφραση

Γιατί δε θα έχουμε κανένα όφελος από αυτά που θα αποφασιστούν (ή που έχουν αποφασιστεί) τώρα για την ειρήνη αν δε σκεφτούμε σωστά και για τα υπόλοιπα (θέματα). Υποστηρίζω λοιπόν ότι πρέπει να κάνουμε ειρήνη όχι μόνο με τους κατοίκους της Χίου και της Ρόδου και του Βυζαντίου και της Κω αλλά και με όλους τους ανθρώπους, και να εφαρμόσουμε όχι αυτές τις συνθήκες τις οποίες κάποιος έχουν προτείνει τώρα, αλλά αυτές που έγιναν με το βασιλιά και τους Σπαρτιάτες και οι οποίες επιβάλλουν να είναι οι Έλληνες αυτόνομοι και οι φρουρές να αποχωρήσουν από τις ξένες πόλεις και καθένας να έχει τη δική του πόλη. Γιατί από αυτές (τις συνθήκες) δε θα βρούμε ούτε πιο δίκαιες ούτε πιο συμφέρουσες για την πόλη.

Μονάδες 10

Β1. Βασικά στοιχεία του δημοκρατικού πολιτεύματος στην αρχαία Αθήνα θεωρούνταν: η **ισονομία**, η ισότητα απέναντι στο νόμο και η **ισηγορία**, η ισότητα στο δικαίωμα του λόγου (αλλά χρήση του δικαιώματος αυτού έκαναν σχετικά λίγοι επιφανείς συνήθως πολίτες).

Ο κήρυκας στις συνεδριάσεις της Εκκλησίας του δήμου με την καθιερωμένη φράση: "τίς άγορεύειν βούλεται;" καλούσε στο βήμα κάθε πολίτη που είχε την πρόθεση να αγορεύσει. Η ισηγορία θα ήταν χωρίς αντικείμενο και ουσιαστικό περιεχόμενο, αν δε συνοδευόταν από το δικαίωμα της πλήρους ελευθερίας του λόγου, την "παρρησίαν". Η παρρησία, είτε ως κοινωνική αρετή (απόλυτη ειλικρίνεια), είτε ως πολιτικό δικαίωμα (θαρραλέα έκφραση της γνώμης ενώπιον του πλήθους), συναντούσε και τότε, όπως και τώρα, αντιδράσεις, γιατί πολλές φορές οι "εκκλησιάζοντες", οι συμμετέχοντες δηλαδή στην εκκλησία του δήμου, θορυβούσαν και εμπόδιζαν με αποδοκιμασίες το ρήτορα να αγορεύσει, όταν δεν συμφωνούσαν με τις απόψεις του.

Η δημοκρατία είναι το πολίτευμα των πολιτών. Επομένως "ο λόγος τους ανήκει", γιατί αυτοί είναι υπεύθυνοι να καθορίσουν την τύχη τους. Έτσι τα συντάγματα των ευνομούμενων κοινωνιών έχουν αναγάγει σε απαραβίαστο δικαίωμα, το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης. Είναι παράγοντας απαραίτητος για την εύρυθμη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Ο σεβασμός της γνώμης του κάθε πολίτη, η διαφορετικότητα των απόψεων, η λήψη μιας απόφασης μετά από διάλογο, η επισήμανση λαθών, η κριτική του ίδιου του πολιτεύματος συμβάλλουν καθοριστικά στη διασφάλιση του χαρακτήρα του.

Ο Ισοκράτης στην παράγραφο 14 υποστηρίζει ότι στην εποχή του δεν υπήρχε πλέον ελευθερία του λόγου, παρρησία, ενώ η κατοχύρωσή της ως πολιτικό δικαίωμα θα συνέβαλλε στην ορθή λειτουργία της δημοκρατίας με ευεργετικές συνέπειες για όλους. Οδηγείται στην υπερβολή λέγοντας ότι μόνο οι πιο άφρονες μπορούν να εκφράσουν τη γνώμη τους στην Εκκλησία του δήμου και οι κωμικοί ποιητές στο θέατρο.

Ο Ισοκράτης κατηγορεί με δριμύτητα τους Αθηναίους για την αλλοπρόσαλλη συμπεριφορά τους προς τους ρήτορες και την επιπόλαιη αντιμετώπιση των σοβαρών υποθέσεων της πόλεως και καυτηριάζει την επικράτηση των φαύλων.

Η μομφή προς τους Αθηναίους ισοδυναμεί ουσιαστικά με έκκληση για την εξασφάλιση στην προκειμένη περίπτωση της παρρησίας, για να έχει τη δυνατότητα προφανώς να διαφωνήσει με τους άλλους ρήτορες και να αντιταχθεί στο δημόσιο αίσθημα.

Ο Ισοκράτης έχει επίγνωση των δυσκολιών που θα αντιμετωπίσει στην προσπάθειά του να πείσει τους Αθηναίους για την ειρήνη. Γνωρίζει πολύ καλά ότι είναι δύσκολο να εναντιωθεί κανείς στις απόψεις τους.

Το ίδιο γεγονός επισημαίνει και ο Δημοσθένης στην αρχή της ομιλίας του στον Ύπερ της Ροδίων Έλευθερίας λόγο του ζητώντας την εξασφάλιση της παρρησίας σε όλους εκείνους που επιθυμούν να εκφράσουν γνώμη.

Ο Δημοσθένης με αυτό τον τρόπο θέλει να δείξει προφανώς ότι θα διαφωνήσει με τους ρήτορες που προηγήθηκαν και με το γενικό αίσθημα του πλήθους. Επίσης, επειδή πολλές φορές η τακτική των "δημοκολάκων" (των "δημοπιθήκων" κατά τον Αριστοφάνη) ήταν να προσαρμόζουν τους λόγους τους προς τις επιθυμίες του πλήθους, ώστε να είναι δημοφιλείς, ο ρήτορας με αυτή του την έκκληση επισημαίνει στους Αθηναίους το γεγονός ότι η τακτική αυτή δε βοηθάει να εκφράζονται στις συνελεύσεις απόψεις χρησιμότερες.

Συνεπώς και ο Δημοσθένης και ο Ισοκράτης υπερασπίζονται το δικαίωμα της παρρησίας και με αυτόν τον τρόπο "προκαταλαμβάνουν", προδιαθέτουν δηλ. το ακροατήριο, για να προλάβουν ενδεχόμενες αποδοκιμασίες απέναντι στις δικές τους εισηγήσεις.

Μονάδες 10

B2.

Η §16 περιλαμβάνει την πρόταση για ειρήνη, διατυπωμένη σε μια αρκετά εκτεταμένη περίοδο, και την αιτιολόγησή της σε μια πολύ σύντομη δεύτερη περίοδο.

Ο ρήτορας προτείνει ως αναγκαιότητα την επιδίωξη ειρηνικών σχέσεων όχι μόνο με τους παλαιούς συμμάχους (Βυζαντίους, Χίους, Ροδίους και Κώους) που είχαν αποστατήσει από τη Β' Αθηναϊκή Συμμαχία, αλλά με ολόκληρο τον κόσμο.

Ο Ισοκράτης υποδεικνύει ποιοι θα έπρεπε να είναι οι σημαντικότεροι όροι της ειρήνης: *"κατοχύρωση της ανεξαρτησίας και της αυτονομίας κάθε πόλης και απομάκρυνση κάθε είδους μη εγχώριας στρατιωτικής φρουράς, που αποτελούσαν και όρους της Ανταλκίδειας ειρήνης (387 π.Χ.) την οποία παλαιότερα ο ίδιος καταδίκασε. Αυτό σημαίνει ότι και οι Αθηναίοι θα πρέπει να συμμορφωθούν με τους όρους αυτούς και να σεβαστούν την ανεξαρτησία των συμμάχων τους, ώστε να εδραιωθεί η ενότητα όλων των Ελλήνων που είναι απαραίτητη για να αντιμετωπισθεί η περσική απειλή".*

Η πρόταση αυτή του Ισοκράτη είναι ιδιαίτερα σημαντική για τα μικρότερα κράτη, αφού περιορίζει τις παρεμβάσεις στο εσωτερικό τους και διασφαλίζει την ακεραιότητά τους.

Ο ρήτορας θεωρεί ότι η σύναψη ειρήνης με όλους τους ανθρώπους στηρίζεται στις αρχές του δικαίου κι εξυπηρετεί το συμφέρον της πόλεως.

Ο Ισοκράτης προτείνει τη σύναψη ειρήνης όχι μόνον με τους Χίους τους Ρόδιους και τους Βυζαντίους, αλλά και με όλους τους άλλους Έλληνες, θέματα ιδιαίτερα ακανθώδη που αντίκεινται στην μέχρι τότε εξωτερική πολιτική της Αθήνας και ζητά φυσικά την εφαρμογή των συνθηκών ακόμη και αυτής της ιδιαίτερα επώδυνης για την Αθήνα διαβόητης Ανταλκίδειου ειρήνης που επιβλήθηκε στην Αθήνα από τη Σπάρτη και την Περσία, έτσι ώστε όλες οι ελληνικές πόλεις να έχουν πλήρη αυτονομία και ανεξαρτησία. Κατά τη γνώμη του Ισοκράτη οι συνθήκες αυτές είναι οι συμφερότερες και οι δικαιότερες για την Αθήνα.

Κρίνοντας την **πολιτική στάση του Ισοκράτη**, όπως φαίνεται από την ενότητα αυτή, μπορούμε να επισημάνουμε

1. είναι **δείγμα υψηλού πολιτικού θάρρους μια αντιδημοτική πρόταση σ' ένα πολιτικό σώμα που διάκειται αρνητικά και αγγίζει τα όρια του θράσους** η ευνοϊκή αναφορά στην επώδυνη Ανταλκίδειο ειρήνη
2. το πολιτικό του θάρρος διαφαίνεται και στο ότι **επικρίνει με αποφασιστικότητα το ήθος της δημοκρατικής πλειοψηφίας της εκκλησίας** του δήμου και κατηγορεί τους λαϊκιστές θα λέγαμε της εποχής προβάλλοντας το δικό του αδιάφθορο ήθος.

Οι προτάσεις αυτές είναι διαμετρικά αντίθετες από τις προτάσεις στον "Πανηγυρικό" του, όπου υπεραμύνηται **του δικαιώματος της Αθήνας να έχει την ηγεμονία της Ελλάδας.**

Προτείνει λοιπόν την ειρήνη και τήρηση των συνθηκών, προκειμένου να διασφαλιστεί πολιτική σταθερότητα και εσωτερική γαλήνη, και να μπορέσει η πόλη να ορθοποδήσει και να επανακτήσει το χαμένο της κύρος.

Μονάδες 10

B3. Ο Ισοκράτης "παίρνει θέση" στο καίριο ζήτημα της ειρήνης εξηγώντας πως όλα τα αγαθά που στερήθηκαν οι Αθηναίοι εξαιτίας του πολέμου, θα τα απολαύσουν, αν συνάψουν ειρήνη και σεβασθούν τις κοινές συνθήκες.

Επισημαίνει ότι η πόλη έχει ερημωθεί από εμπόρους και μετόικους που ήταν παράγοντες οικονομικής ανάπτυξης. Ελπίζει ότι με τη σύναψη ειρήνης οι μέτοικοι, οι οποίοι ήσαν και πολυάριθμοι και ασχολούνταν με τις πιο αποδοτικές επιχειρήσεις (π.χ. οι πιο ονομαστοί τραπεζίτες του 4ου αιώνα ήταν μέτοικοι), θα επιστρέψουν και θα ωφεληθεί η πόλη οικονομικά. Πολλοί μέτοικοι κατά τον συμμαχικό πόλεμο είχαν εγκαταλείψει την Αττική.

Το επιχείρημα αυτό λαμβάνεται από το "κεφάλαιο" του συμφέροντος και είναι πρόδηλη η επιδίωξη του ρήτορα να εντυπωσιάσει το ακροατήριό του με

την παράθεση των υλικών αγαθών που θα προκύψουν, αν επικρατήσει ειρήνη.

Σημαντικότερο όμως πλεονέκτημα της φιλειρηνικής πολιτικής θεωρεί το ηθικό όφελος μιας σταθερής συμμαχίας με όλους, αφού θα εδράζεται στην πειθώ και τη φιλία και όχι στη βία και επιβολή.

Ο Ισοκράτης υπενθυμίζει εδώ την πολιτική της Β' Αθηναϊκής συμμαχίας που ενεργούσε ενάντια στο πνεύμα των συμφωνιών με τους συμμάχους επεμβαίνοντας στα εσωτερικά των συμμαχικών πόλεων, εγκαθιστώντας κληρουχίες και ασκώντας ολοένα και μεγαλύτερη οικονομική καταπίεση και που τελικά οδήγησε στο λεγόμενο συμμαχικό πόλεμο. Επίσης, τονίζει ένα σταθερό στόχο της πολιτικής του: τη συνένωση όλων των Ελλήνων υπό ενιαία διοίκηση για την κήρυξη του πολέμου εναντίον των Περσών.

Μονάδες 10

B4. Από την εισαγωγή του βιβλίου (σελ. 12): "Εκείνος όμως που άσκησε ιδιαίτερη επίδραση.....γίνεται φορτική και κουράζει. "

Μονάδες 10

B5.

α. 2,4,6,7

β. 1,9

γ. 3,5,8,10

Μονάδες 10

**Β' ΛΥΚΕΙΟΥ - ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ: ΚΕΙΜΕΝΟ ΑΔΙΔΑΚΤΟ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ**

1. Μετάφραση

Αλλά κατά τη γνώμη μου, κύριοι δικαστές, σε πολλά πλεονεκτούν οι κατήγοροι από τους κατηγορούμενους στους δικαστικούς αγώνες· γιατί αυτοί, επειδή ο δικαστικός αγώνας είναι για αυτούς χωρίς κινδύνους, εύκολα λένε ό,τι τυχόν θέλουν και ψεύδονται ασύστολα, αυτοί όμως που δικάζονται ξεχνούν από το φόβο τους να πουν πολλά και από εκείνα που έχουνπραχθεί από αυτούς. Έπειτα αυτοί, όταν πάρουν πρωτύτερα το λόγο, δεν αναφέρονται μόνο σε αυτά που οι ίδιοι θεωρούν δίκαια για την υπόθεση, αλλά, αφού κατασκευάσουν ψευδείς κατηγορίες εναντίον των κατηγορουμένων, εκτρέπουν αυτούς από την απολογία τους.

Μονάδες 20

2.α. Ἄλλ' οἰόμεθα, ὃ ἄνερ δικαστὰ, πολὺ πλεονεκτεῖ ἐν τῷ ἀγῶνι ὁ κατήγορος τοῦ φεύγοντος.

Μονάδες 4 (8 x 0,5)

2.β.

	γ' πληθυντικό οριστικής παρακειμένου	β' ενικό προστακτικής αορίστου	γ' ενικό ευκτικής μέλλοντα		
ἔχουσι	ἔσχήκασι(ν)	σχῆς	ἔξοι	σχήσοι	
λάβωσιν	εἰλήφασι(ν)	λαβῆ	λήψοιτο		
κρινομένων	κέκρινται	κρίναι	κρίθητι	κρῖνοιτο	κρῖθήσοιτο

Μονάδες 6 (12 x 0,5)

3.α. δικαστὰ: επιθετικός προσδιορισμός στο ἄνδρες.

πολλὰ: σύστοιχο αντικείμενο του απαρεμφάτου *εἰπεῖν*.

ἀκίνδυνον: κατηγορούμενο στον όρο *τόν ἀγῶνα* μέσω του συνδετικού τύπου *εἶναι*.

αὐτοῖς: δοτική προσωπική του ενεργούντος προσώπου στον όρο *πεπραγμένων* (ή του ποιητικού αιτίου).

τῶν πεπραγμένων: επιθετική μετοχή, γενική διαιρετική στον όρο *πολλά*.

εἰπεῖν: τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο του ρήματος *ἐπιλανθάνονται*.

ἀπολογίας: (έμμεσο) αντικείμενο του ρήματος *ἔξιστᾶσιν*.

Μονάδες 7 (7 x 1)

3.β. ἃ ἔχουσι.....πράγματος: δευτερεύουσα αναφορική ονοματική (ουσιαστική) πρόταση ως αντικείμενο στο *λέγουσι*.

Μονάδες 3

* Η προτεινόμενη μετάφραση του αδίδακτου κειμένου δεν μπορεί να θεωρηθεί δεσμευτική για τους διορθωτές. Κάθε απόδοση η οποία ανταποκρίνεται στο περιεχόμενο και τη σύνταξη του αρχαίου κειμένου να θεωρηθεί επίσης σωστή.